

Záverečná karta projektu

Názov projektu Evidenčné číslo projektu **APVV-15-0404**

Psychologické príčiny a psychologické dôsledky chudoby

Zodpovedný riešiteľ **doc. Mgr. Peter Babinčák, PhD.**

Príjemca **Prešovská univerzita v Prešove - Filozofická fakulta**

Názov pracoviska, na ktorom bol projekt riešený

Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove

Názov a štát zahraničného pracoviska, ktoré spolupracovalo pri riešení

Na riešení projektu sa nepodieľalo zahraničné pracovisko.

Udelené patenty/podané patentové prihlášky, vynálezy alebo úžitkové vzory, ktoré sú výsledkami projektu

Nevzťahuje sa na tento projekt.

Najvýznamnejšie publikácie (knihy, články, prednášky, správy a pod.) zhrňujúce výsledky projektu – uveďte aj publikácie prijaté do tlače

Štúdie publikované v domácom a zahraničných karentovaných časopisoch:

1. Adamkovič, M., & Martončík, M. (2017). A review of consequences of poverty on economic decision-making: A hypothesized model of a cognitive mechanism. *Frontiers in Psychology*, 8, 1784. doi:10.3389/fpsyg.2017.01784
2. Džuka, J., Babinčák, P., Kačmárová, M., Mikulášková, G., & Martončík, M. (2017). Subjective causes and psychological consequences of poverty: an overview. *Československá psychologie*, 61(1), 58-67.
3. Džuka, J., Lačný, M., & Babinčák, P. (2019). Subjective Well-Being and Income Below the 'At-Risk-of-PovertyThreshold': Analysis of Slovak EU-SILC Data. *Studia Psychologica*. 61(4), 213-229.
4. Džuka, J. (2019). Low-income people and their SWB: multiple mediational role of two basic psychological needs. *Československá psychologie*, 63(4), 402-412.
5. Babjáková, J., Džuka, J., & Gresty, J. (2019). Perceived causes of poverty and subjective aspirations of the poor: A literature review. *Československá psychologie*, 63(3), 325-336.
6. Adamkovič, M. (2019). Objective poverty and willingness to delay gratification: do different poverty thresholds and cognitive load matter? *Czechoslovak Psychology*, 63(Supplement 1), 2-14.
7. Babjáková, J. (2019). Negative affect and life satisfaction in the context of subjective poverty, objective poverty and selected sociodemographic variables. *Czechoslovak Psychology*, 63(Supplement 1), 15-26.
8. Džuka, J. (2019). Factor structure of the Balanced Measure of Psychological Needs Scale (BMPN) among persons with incomes below the 'at-risk-of-poverty threshold'. *Czechoslovak*

Psychology, 63(Supplement 1), 27-42.

9. Martončík, M. (2019). The effect of locus of control on the relationship between poverty and self-esteem. *Czechoslovak Psychology*, 63(Supplement 1), 43-52.

10. Mikulášková, G., & Kačmárová, M. (2019). Social representations of poverty: causes of poverty, poverty perpetuation and possibilities of escaping from poverty. *Czechoslovak Psychology*, 63(Supplement 1), 53-66.

11. Adamkovič, M. (2020). Consequences of poverty on economic decision-making: assessing the verisimilitude of the cognitive mechanism. *Frontiers in Psychology*, 11, 1-13.

12. Kačmár, P., & Adamkovič, M. (2020). Replikačné štúdie v psychológii: pojednanie o dvoch dôležitých otázkach. *Československá psychologie*, 64(1), 66-83.

13. Džuka, J., Klučárová, Z., & Babinčák, P. (2021, v tlači). COVID-19 na Slovensku: Ekonomické, sociálne a psychologické faktory duševného zdravia v čase pandémie. *Československá psychologie*.

14. Klučárová, Z., Džuka, J., & Babinčák, P. (2021, v tlači). Dôsledky pandémie Covid-19 pre psychické zdravie obyvateľov a možnosti intervencie. *Československá psychologie*. Štúdie publikované v časopisoch evidovaných vo WoS:

1. Babinčák, P. (2018). Subjective happiness in Slovakia. Reliability and validity of measuring happiness through the Subjective Happiness Scale. *European Journal of Mental Health*, 13(2), 111-132.

2. Lačný, M. (2020). Approaches to subjective poverty in economic and sociological research. *Human Affairs*, 30(3), 413-427.

Monografie

1. Babinčák, P., & Kačmárová, M. (eds.) (2020). *Benefity a straty života vo viacdenných rodinách*. Prešov, PU. Publikácia vydaná elektronicky v Digitálnej knižnici UK PU.

2. Babinčák, P., & Kačmárová, M. (eds.) (2021). *Psychologické príčiny a psychologické dôsledky chudoby - výskumné zistenia*. Prešov, PU. Publikácia vydaná elektronicky v Digitálnej knižnici UK PU.

Uplatnenie výsledkov projektu

Význam aplikovaného výskumu a praktických intervencií v prospech eliminácie chudoby je zrejmý. Zmyslom základného výskumu, kam môžeme zaradiť realizovaný projekt APVV, bolo prispieť k porozumeniu komplexnej determinácie chudoby v kontexte objektívnych i subjektívnych faktorov na Slovensku a ponúknuť empirickú evidenciu pre generovanie ďalších hypotéz. V rámci riešenia projektu sme skonštruovali niekoľko komplexných hypotetických kauzálnych modelov psychologických premenných prispievajúcich k zotrávaniu v chudobe. Tieto môžu byť, napriek tomu že neboli našimi dátami dostatočne podporené, východiskom pre ďalší výskum. V ďalších parciálnych výskumných projektoch sme overovali dôsledky chudoby na duševné zdravie a kvalitu života, efekty viacerých psychologických premenných ako mediátorov či moderátorov v zmysle ochranných psychologických mechanizmov dôsledkov chudoby.

Okrem akademického rozmeru realizovaných výskumov však môžu zistenia priniesť aj aplikateľný rozmer. Identifikácia psychologických dôsledkov chudoby, dopadov na psychické zdravie so zohľadnením osobnostných mediátorov, môže poskytnúť presnejšiu predstavu o tom, ktoré protektívne faktory bude možné využiť pri tvorbe budúcich programov na eliminovanie negatívnych dopadov chudoby na vybrané skupiny obyvateľov. Výskum faktorov vplývajúcich na zotrávanie v chudobe, resp. sťažujúcich vymanenie sa z chudoby, môže prispieť k hľadaniu efektívnych psychologických postupov zameraných na ochotu zmeniť vlastný stav (chudoby). Pre vymanenie sa z chudoby (resp. pre udržiavanie sa v nej) môžu byť dôležité i malé zmeny v správaní; preto sú pre praktické intervencie významné i tie identifikované premenné, ktoré v štatistických modeloch zaznamenali len malé efekty, ale sú ako psychologické premenné potenciálne ovplyvniteľné/trénovateľné. Zaznamenané výsledky, z ktorých niektoré nekorešpondovali s očakávanými efektami o pôsobení psychologických premenných v kontexte chudoby, môžu prispieť k búraní mýtov, resp. empiricky nedostatočne podložených teórií o úlohe psychologických premenných ako kauzálne spojených so stavom chudoby (v zmysle kategórie určovanej objektívnymi indikátormi ako je finančný príjem). V prehľadových štúdiách sme zároveň identifikovali obmedzenia doterajšieho skúmania chudoby v psychologickom výskume. Pridruženým efektom realizovaných výskumných aktivít bola popularizácia praktík otvorenej vedy a replikovateľnosti výskumu, ktoré sú základom pre kredibilné poznanie a ktoré sa riešitelia v

rámci výskumných praktík a výstupov snažili uplatňovať.

Najvýraznejší efekt vplývajúci na redukciiu chudoby je tradične očakávaný vo sfére národných politík a intervencií na celospoločenskej úrovni. Bolo by veľmi prospešné, ak by sa politické rozhodnutia opierali o výskumom podložené poznanie. Dúfame, že malou mierou ku generovaniu tohto poznania prispeli a prispievajú aj nami realizované výskumné aktivity.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v slovenskom jazyku (max. 20 riadkov)

Rozsiahlou analýzou literatúry boli identifikované rezervy v oblasti výskumu, najmä čo sa týka psychologických príčin chudoby a mechanizmu pretrvávania v chudobe. Meta-štúdiou bol potvrdený efekt rozdielných operacionalizácií chudoby na zaznamenané efekty príčin a dôsledkov chudoby, čo možno považovať za jeden z hlavných limitov súčasného psychologického výskumu chudoby. Boli realizované výskumy zodpovedajúce tematickému zameraniu jednotlivých cieľov projektu. a) Z hľadiska atribúcií príčin chudoby bolo zistená preferencia štruktúrnych a fatalistických príčin chudoby subjektívne chudobnými osobami. Ako signifikantné prediktory „obáv z chudoby“ sa preukázali neuroticizmus a finančný stres. b) Zaznamenali sme len malý efekt chudoby na (ne)ochotu oddaľovať odmenu, podobne malý efekt finančnej gramotnosti ako mediátora vzťahu chudoby a ekonomického rozhodovania. Bol overovaný hypotetizovaný kognitívny mechanizmus pôsobenia chudoby na ekonomické rozhodovanie prostredníctvom kognitívnej záťaže a zhoršených exekutívnych funkcií. Chudoba síce spôsobovala kognitívnu záťaž, ale sama o sebe mala len malý efekt na ekonomické rozhodovanie. V experimente zameranom na vzťah medzi chudobou a oneskoreným diskontovaním s reálnymi i hypotetickými odmenami bol zaznamenaný len slabý efekt úrovne abstraktného/konkrétneho uvažovania na oneskorené diskontovanie. c) Bola overená mediačná rola bazálnych psychologických potrieb a naučenej bezmocnosti na subjektívnu pohodu, resp. depresiu; nepotvrdil sa moderačný efekt miesta kontroly na vzťah medzi chudobou a sebahodnotením. d) Počas pandémie COVID-19 zhoršenie mentálneho zdravia súviselo so zmenou ekonomickej situácie a obavami z jej zhoršenia a tiež so zmenami v živote vyvolanými epidemiologickou situáciou. e) Kvantitatívne overovania na reprezentatívnych vzorkách obyvateľstva boli doplnené analýzami na skupinách osôb ohrozených chudobou a kvalitatívnymi analýzami výpovedí chudobných a nechudobných osôb o chudobe.

Ciele projektu boli naplnené, zaznamenané zistenia včítane nepotvrdených hypotéz dopĺňajú poznanie o úlohe psychologických faktorov v prežívaní a pretrvavaní chudoby.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v anglickom jazyku (max. 20 riadkov)

An extensive literature review revealed substantial gaps especially in research on psychological causes of poverty and mechanisms of poverty perpetuation. A meta-study has shown that different poverty operationalizations produce different results, which could be a serious drawback of the current research on both causes and consequences of poverty. The conducted studies have thematically followed the goals of the project. a) In terms of attributions for the causes of poverty, it was found that people who considered themselves poor have attributed poverty to structural and fatalistic causes. The “fear of poverty” was significantly predicted by neuroticism and financial hassles. b) Poverty per se had only a small effect on (un)willingness to delay gratification. Financial literacy did not significantly mediate the relationship between poverty and economic decision-making. A potential cognitive mechanism depicting the effect of poverty on economic decision-making (through creating a cognitive load and deteriorating executive functioning) was formulated and tested against data. Even though poverty increased cognitive load, its effect on economic decision-making was weak. The effect of poverty on economic preferences was studied also experimentally, using real monetary incentives. The results suggest that one’s construal level (abstract/concrete thinking) determines time discounting rather negligibly. c) The mediating role of basic psychological needs and learned helplessness on the relationship between poverty and subjective well-being and depression was examined. The moderation effect of locus of control on the relationship between poverty and self-esteem was tested and disconfirmed. d) The deterioration in mental health during the COVID-19 pandemic was significantly correlated with changes in the economic situation, fear related to negative

income shocks, and changes in daily life caused by the restrictions. e) The quantitative studies on representative samples of Slovak inhabitants have been complemented by data collections that were specifically focused on people living below the poverty threshold. Furthermore, qualitative analyses of discourse related to the topic of poverty of both people living below as well as about the poverty threshold have been performed. It can be concluded that the goals of the project have been achieved. The obtained results, including also those with non-significant findings, have filled some of the gaps in the existing literature and provided empirical evidence about the role of psychological factors in the context of poverty and poverty perpetuation.